تحلیل فضایی نحوه و میزان گذران اوقات فراغت (نمونه موردی بافت قدیم و بافت جدید شهر کاشان)

محسن شاطریان[1]، امیر اشنویی[2]، محمود گنجی‌پور[3]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۱۱/٤ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۰٤/۳۰

چکیده

اوقات فراغت و نحوهٔ گذران آن از مباحث تازه‌ای است که پس از انقلاب صنعتی و رشد صنایع و فناوری، توجه محققان را به خود جلب است. در این تحقیق، رابطه میان متغیرهای زمینه‌ای، پایگاه اقتصادی- اجتماعی شهروندان کاشانی با میزان و نحوه‌ی گذران اوقات فراغتشان سنجش شده‌اند. روش تحقیق، پیمایشی و از طریق ابزار پرسش‌نامه خودساخته است. شیوهٔ نمونه‌گیری، سهمیه‌ای است؛ بر این اساس شهر کاشان به دو منطقه بافتِ قدیم و جدید تقسیم و پرسش‌نامه‌ها به تعداد مساوی بین ساکنان هر منطقه (۲۵۰ خانوار) توزیع شده است. برای آزمون متغیرهای تحقیق با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS و به‌کارگیری آزمون‌های آمارهٔ t، پیرسون، کای‌اسکوار و تحلیل عاملی رابطهٔ متغیرها سنجش و بررسی شده است. نتایج تحقیق مؤید آن است بین پایگاه اقتصادی- اجتماعی پاسخ‌گویان و میزان گذران اوقات فراغت در بافتِ جدید و نیز میان متغیرهای زمینه‌ای، شامل جنسیت، سن و سطح تحصیلات با میزان گذران اوقات فراغت رابطه وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل عاملی بیانگر آن است که اولویت اول و دوم در گونه‌های گذران اوقات فراغت ساکنانِ بافتِ قدیم به ترتیب: گونهٔ «هنری» و «تفننی» و در بافتِ جدید شهر به ترتیب: گونهٔ «ورزشی» و «هنری» قرار دارد.

واژگان کلیدی: اوقات فراغت، پایگاه اقتصادی- اجتماعی، بافت قدیم، بافت جدید، کاشان.

مقدمه

اوقات فراغت و نحوهٔ گذران آن از مباحثی است که پس از انقلاب صنعتی به موضوعی مهم تبدیل شده است. در حقیقت اوقات فراغت، عرصهٔ اجتماعی نوینی است که در بستر مدرنیته،

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه کاشان (shaterian@kashanu.ac.ir)

۲. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

۳. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

تغییرات فرهنگی اجتماعی معاصر و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی، معنا و اهمیت یافته است. فراگیر شدن عناصرِ نوسازی - به‌ویژه فرآیند صنعتی‌شدن – موجب ازهم‌گسیختگی و پاره‌پارگی فزایندهٔ زندگی روزانهٔ افراد شده و در نتیجهٔ تفکیک فزاینده‌ای بین ساعات کاری و غیرکاری به وجود آمده است. از این‌رو، در جوامع جدید امکان فراغت بیش‌تری برای افراد فراهم شده و اوقات فراغت به عرصه‌ای رو به گسترش همراه با تنوعی روزافزون تبدیل شده است تا جایی که امروزه از تمدن فراغت صحبت به میان می‌آید.

پایگاه‌های اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی متفاوت، برسطح آگاهی تفاوت‌های الگوی فضایی و سکونتگاهی نواحی شهری به‌ویژه نحوه گذران اوقات فراغت، تأثیرگذار است. بدین ترتیب، شهرها که حامل برجستهٔ فرهنگ انسانی، برگرفته از محیط طبیعی و منعکس‌کنندهٔ اهداف اجتماعی، فناوری، ارزش‌ها و نهادهای انسانی هستند، واحدهای مکانی مناسبی برای ارزیابی روند تغییرات مذکور به شمار می‌آیند (فنی، ۱۳۸۸: ۳۹).

بدیهی است که درخصوص اوقات فراغت کانون‌های شهری، در معرض برخورد فرهنگ‌ها و نگرش‌های متفاوت قرار دارند و به منزلهٔ چهارراه فرهنگ‌ها با دیدگاه‌ها و ارزش‌های متفاوت عمل می‌کنند. اگرچه ممکن است در جامعه‌ای منزوی، تغییراتِ نحوهٔ گذران اوقات فراغت، کُند و بطئی باشد اما، در شهرهای جهان سومی در قرن بیست‌ویک وضع به گونهٔ دیگری است (هال[۱]، ۲۰۰۵: ۲۱۵) و سرعت تحول در جریان‌ها و ارتباطات در این شهرها با توجه به رقابت مناطق و محله‌ها عینیت بیشتری می‌یابد (ویلیامز و کالتن بورن[۲]، ۱۹۹۹). اصولاً برنامه‌ریزی شهری با هدف مهم ساماندهی امور شهری و یافتن راه‌حل‌های مناسب برای مسائل فرهنگی شهر و حتی برنامه‌ریزی فیزیکی-کالبدی آن، بدون توجه به ساختارهای اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی شهر و شهروندان نمی‌تواند مؤثر و بنیادی باشد. هرگاه در برنامه‌ریزی‌ها، زمینه‌ها و شرایط توسعه اجتماعی و فرهنگی مورد توجه قرارگیرند، روند توسعه سریع‌تر و پایدارتر خواهد بود (پوراحمد و شماعی، ۱۳۸٤: ۸).

تحقیق حاضر با استفاده از مفاهیم نظریه‌های جامعه‌شناسی اوقات فراغت به مطالعهٔ تحولات و تغییراتِ الگوی گذران اوقات فراغت میان بافتِ قدیم و جدید شهر کاشان می‌پردازد و در پی پاسخ این پرسش است که آیا بین نحوهٔ و میزان گذران اوقات فراغت در

۱. Hall
۲. Willams and Kaltenborn

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

بافتِ قدیم و جدید شهر کاشان تفاوتی وجود دارد؟ همچنین آیا بین متغیرهای زمینه‌ای (سن، جنس، تحصیلات و...) با میزان گذران اوقات فراغت رابطه وجود دارد؟

مبانی نظری تحقیق

بافت شهری[۱]

بافت هر شهر، کمیّتی پویا و در حال تغییر است که وضعِ کالبدی شهر و چگونگی شکل‌گیری آن‌را در طول زمان نمایان می‌سازد. بافت هر شهر، دانه‌بندیِ فضای کالبدی شهر یعنی فضاهای پُر و خالی، مقدار آن‌ها را نسبت به یکدیگر و چگونگی رابطه و حد نزدیکی بین آن‌ها را مشخص می‌کند. همچنین شبکه ارتباطات، نحوهٔ دسترسی‌ها و خصوصیات کلی راه‌ها و کوچه ها را مشخص می‌کند و انعکاس‌دهنده و گویای چگونگی نحوهٔ توزیع فضای فعالیت‌ها و نحوهٔ شکل‌گیری، مراحل رشد و توسعهٔ شهر در طی تاریخ است (سلطان‌زاده، ۱۳٦۵: ۲۹۹). به بیان دیگر، بافت شهر، عبارت است از درهم‌تنیدگی فضاها و عناصر شهری که به تبع شرایط طبیعی به‌ویژه توپوگرافی و اقلیم به طور فشرده یا گسسته و با نظم خاص در محدودهٔ شهر یعنی بلوک و محلات شهری، جایگزین شده‌اند (فرید، ۱۳۷۳: ۹٦).

بافت قدیمی[۲]

این گونه بافت در اطراف هستهٔ اولیه شهرها یعنی بافت تاریخی و پیوسته به آن شروع به شکل‌گیری کرد. این بخش از شهر که در حدفاصلِ گذار از شهرنشینی آرام به شهرنشینی سریع، شکل گرفت، نه‌چندان تاریخی و نه چندان جدید است. حتی سازمان‌یابی فضایی آن چیزی در حد فاصل فضای بافت تاریخی و جدید است. می‌توان تصور کرد که کالبد شهرهای ایران در سه دههٔ اول قرن ١٤ شمسی، از یک بافت تاریخی و قدیمی تشکیل شده بود (فلامکی،۱۳۸۰: ۱۰۸؛ بهتاش و اسدی، ۱۳۸۵: ۲۷۱).

محدوده‌ای از شهر شامل: ابنیه، اماکن عمومی و خصوصی، فضای باز، گذرها و کوچه‌ها، به واسطهٔ گذر زمان و فرسودگی، چهره‌ای سالخورده دارد. این محدوده اساساً هسته‌ی اولیهٔ شکل‌گیری شهر نیز به‌شمار می‌آید می‌شود (اسعدی، ۱۳۷٦: ۱۷). به عبارت دیگر، بافت قدیمی، بافتی است که گرداگرد هستهٔ اولیهٔ شهرها یا بافتِ تاریخی، تنیده شده است. انتهای

۱. Urban Texture
۲. Old Texture

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

مرحلهٔ زمانی شکل‌گیری این بافت، به اواخر دورهٔ قاجار می‌رسد؛ یعنی قبل از تغییرات و دگرگونی‌های جدیدی که از اوایل حکومت پهلوی آغاز شد. از نظر سبک معماری، تا این دوره، ویژگی‌های معماری اصیلِ ایرانی حاکم بوده است. بافتِ قدیمی در طی زمانِ طولانی و براساس تجارب گذشتگان، روند تکاملی خود را طی کرده است (مشهدی‌زاده دهاقانی، ۱۳۷۳: ٤٢٥).

بافت جدید شهری

این بخش از شهرها عمدتاً محصول فعالیت‌های شهرسازی چهار دههٔ اخیر در شهرهای ایران است. این بافت‌ها، عمدتاً فاقد ارزش‌های فضایی بخش‌های قدیم و میانی هستند. این قسمت در اغلب شهرهای ایران شکلی مشابه و یکنواخت دارد و شبکهٔ شطرنجی خیابان‌ها، استخوان‌بندی اصلی بافت را تشکیل می‌دهد. پیروی از معماری جدید و به‌کارگیری سبک‌ها و روش‌های جدید در ساخت‌وساز، منجر به شکل‌گیری معماری شتاب‌زده و بی‌هویت این قسمت شهر شده است. این بخش‌های شهر، عمدتاً از نظر شبکهٔ معابر مشکلی ندارند اما از نظر کیفیتِ نازلِ فضاهای شهری و عرصه‌های عمومی، مسائل اجتماعی و فقدانِ حس تعلق به بافت، دچار معضل هستند و این عوامل روزبه‌روز فرایند بی‌هویتی را در شهروندان تسریع می‌کند.

اوقات فراغت

«اوقات» در لغت به معنای زمان‌ها و «فراغت» به مفهوم آسایش، استراحت، آسودگی و رهایی از کار است (دهخدا، ١٣٦٩). در زیر تعاریف مختلف «اوقات فراغت» از سوی صاحب‌نظران به صورت خلاصه بیان می‌شود:

– زمان مازاد شبانه‌روز که به کار، خوابیدن و... اختصاص ندارد (پارکر، ١٩٧٦: ١٨)؛

– تورن[1] معتقد است اوقات فراغت، رهایی از قوانین و مدل‌های رفتاری پذیرفته شدهٔ اجتماعی است (لوبی و همکاران، ۱۳۸۱)؛

–فرصت و زمانی که پس از انجام کار وشغلِ روزانه باقی می‌ماند؛ سرگرمی‌ها، تفریحات و فعالیت‌هایی که به هنگام آسودگی از کار عادی با شوق و رغبت به آن‌ها می‌پردازند یا آزاد شدن از فعالیت‌های روزانه برای رسیدن به رشد و شکوفایی (سازمان ملی جوانان، ١٣٨٤ :٢)؛

۱. Touraine

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

- فراغت مشتمل بر یک حالت روحی و روانی (آسوده‌خاطر) است و نتیجهٔ سادهٔ عوامل خارجی، وقت آزاد و تعطیل نیست. بلکه در درجهٔ نخست نوعی طرز فکر و حالتی روحی (فراغت بال) است (تورکیلدسن[۱]، ۱۳۸۲: ۱۱۲).

دیدگاه‌های نظری تحقیق

مطالعهٔ اوقات فراغت[۲] و نحوهٔ گذران آن از مباحث نویی است که پس از انقلاب صنعتی و رشد صنایع و فناوری، توجه محققان را برانگیخته است. مفهوم زمان فراغت در برابر درگیری-ها و کار روزمره که اغلب عامل خستگی است، به کار می‌رود و تعریف و تبیین آن به گشایش شاخه‌های جدیدی با عنوان «جامعه‌شناسی اوقات فراغت»، «انسان‌شناسی اوقات فراغت» و «جغرافیای اوقات فراغت» انجامیده است. دربارهٔ اینکه اصولاً گذران اوقات فراغت خاص جامعهٔ صنعتی است، تمامی پژوهشگران هم‌عقیده نیستند؛ و برخی از آن‌ها بر این باورند که گذران فراغت در تمام مراحل تاریخی زندگی بشر وجود داشته و خاص زمان مشخصی نیست (تورکیلدسن[۳]، ۲۰۰۱: ٦٤).

پاسخ‌های افراد مختلف به چیستی اوقات فراغتِ افراد، بسیار متنوع و متعدد است. این امر، ناشی از پیچیدگی و گستردگی این جنبه از تجربه‌های زندگی آدمی است. هیوود، مفاهیم اوقات فراغت را در چند طبقه دسته‌بندی می‌کند: اوقات فراغت به منزلهٔ بازماندهٔ وقت، اوقات فراغت به عنوان فعالیت، اوقات فراغت از دیدگاه عمل‌کردی، اوقات فراغت از دیدگاه آزادی عمل (هیوود، ۱۳۸٤: ۱۸).

کار استانلی پارکر، معروف‌ترین نظریه را در این زمینه عرضه کرده است (پارکر[٤]، ۱۹۹٦). پارکر مدعی است نفسِ ماهیت فراغت، تنها در ارتباط با کار قابل درک است. بدون کار، فراغتی وجود ندارد و فعالیت‌های فراغتی جامعه‌ی صنعتی است که موجب توسعهٔ فعالیت‌های فراغتی می‌شود. طبق نظریهٔ وی، کار را تا آن اندازه می‌توان به فراغت تبدیل کرد که علاوه بر آنکه ادامه و استمرار کار به‌شمار آید شود، بتواند نگرش فرد را نسبت به کار اصلاح کند. اگر نارضایتی در کار احساس شود، فراغت جنبهٔ ترمیمی پیدا می‌کند (توسلی، ۱۳۸۵: ۱۲٦).

---

۱. Torkildsen
۲. Leisure Time
۳. Torkildsen
٤. Parker

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

در عصر ما اندیشه دربارهٔ فراغت کم‌وبیش با پیدایی علم جامعه‌شناسی فراغت مرتبط است. ماکس کاپلان[۱] در کتاب *فراغت در آمریکا* در مفهوم فراغت برحسب زمینه‌های ذهن-گرایانهٔ خود، تجدیدنظر می‌کند و در فراغت ابعاد گوناگونی می‌بیند. برای او فراغت نوعی فعالیت فرهنگی است و سرشتی از نوع بازی دارد. به عقیدهٔ کاپلان فراغت باید از دو زاویهٔ فردی و اجتماعی بررسی شود؛ یعنی نخست رضایتِ درونی و دوم، ارزشی که جامعه برای آن قائل است (اسدی، ۱۳۵۲: ۵).

نومیر[۲] از صاحب‌نظران برجستهٔ اوقات فراغت، عوامل فردی فراغت را شامل سلیقه‌های اجتماعی، حالات عاطفی، ایستار و عادات می‌داند و معتقد است علاقه‌ها و گرایش‌های اولیه انسان غیر از گرسنگی و تشنگی شامل پنج مورد اشتیاق به کسب تجربه‌های جدید، اشتیاق به ایمنی، اشتیاق به کسب پاسخ دیگران، اشتیاق به شناخته شدن و اشتیاق یاری رساندن به دیگران می‌شود. نومیر به ارتباط فراغت و فرهنگ اعتقاد دارد و معتقد است که با دگرگونی جامعه و فرهنگ در طول تاریخ ، فراغت هم دچار دگرگونی شده است. به‌طوری که از عادات قومی در گذشته به صورت نهاد در سال‌های اخیر تغییر شکل داده است، به گونه‌ای که امروز فراغت به صورت بخشی از ارزش‌های مورد قبول و دارای اهمیت جامعه در آمده است (مومونداى، ۱۳۸۰: ٤٢).

سیریل اسمیت[۳] نظریه‌های ویژه‌ای را که در زمینهٔ فراغت از سوی متفکران اجتماعی اظهار شده است به سه دیدگاه نظری تقسیم می‌کند؛ نظریهٔ اجتماعی‌شدن، نظریهٔ نقش و پایگاه و نظریهٔ خرده‌فرهنگ خاصِ جوانان.

دیدگاه نخست: نظریهٔ اجتماعی شدن، فراغت را بخشی از مجموعهٔ فعالیت‌هایی می‌داند که از طریق آن ایستارها و آموخته‌های لازم برای ورود به بزرگسالی باید آموخته شود. دیدگاه دوم، این دوره را به لحاظ نقش و پایگاه، دوره‌ای موقت و ناپایدار می‌داند و نظریهٔ سوم، خرده‌فرهنگ جوانان را مستقل از فرهنگ جامعه و حتی گاه متضاد با آن تلقی می‌کند (همان: ٤٤).

اوقات فراغت و نحوهٔ گذران آن، از شاخص‌های اساسی سبک زندگی نیز به‌شمار می‌رود.

---

۱. Max Kaplan
۲. Neumeyer
۳. Cyril Smith

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

به بیان دیگر، شیوهٔ زندگی افراد معمولاً خود را در گذران اوقات فراغت نشان می‌دهد. در دنیای جدید ماکس‌وبر با طرح گروه‌های منزلتی، راه را برای مطالعات سبک زندگی و فراغت و اهمیت دادن به آن باز کرد (کاتز و گرو، ۱۹۹۹). پس از او، وبلن با طرح مصرف هم‌چشمانه، بررسی‌های جدید سبک زندگی و فراغت طبقات تن‌آسا را مطرح کرد (وبلن، ۱۳۸۳: ٦۹).

گره‌گاه این سنت وبر– وبلنی، نظریات سبک زندگی و فراغتی بوردیو است که با تأکید بر طبقات و سبک زندگی که او آن را «عادت‌واره» می‌نامید، دیدگاه جدیدی را در عرصهٔ فراغت و سبکِ زندگی به وجود آورد. کالینز نیز از دیدی نووبری به فرهنگ طبقات توجه کرده است که یک قسمت آن در فراغت بازتاب می‌یابد.

گذران فراغت به‌منزلهٔ عنوان یک سبک زندگی، تحت تأثیر پایگاه خاص خانوادگی، شبکه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قرار می‌گیرد. این عوامل، عواملی مؤثر بر گذران اوقات فراغت به‌شمار می‌آیند. به علاوه، چون زنان و مردان خاصه در جامعهٔ ما دارای سبک زندگی متفاوتی هستند و میزان و نوع فراغت‌های آن‌ها متغیر است، بنابراین جنسیت به‌منزلهٔ یک متغیر مستقل بررسی می‌شود.

کلارک و کریتچر ضمن تأکید برتفریحاتِ شایسته و درخور دختران جوان، فعالیت‌های تفریحی آنان را فعالیت‌هاییمی‌دانند که در زمان و مکان مشخص انجام می‌شود و با نقش‌های اجتماعی دختران جوانقابل تطبیق باشد (کلارک و کریتچر، ۱۹۸۵: ١٦٠).

در خارج از کشور مطالعات فراوانی درخصوص اوقات فراغت انجام شده است، اما در داخل کشور پژوهش‌های انجام‌شده محدود است و هنوز تحقیقات فراوانی باید بر روی ابعاد فضایی مختلف این پدیده صورت گیرد. در این قسمت، ابتدا به برخی تحقیقات عمدهٔ انجام شده خارجی و سپس تحقیقات داخلی پرداخته شده است.

نخستین رسالهٔ جدید در طرفداری از فراغت برای کارگران در اروپا، توسط پل لافارک[۱] نگاشته شد که حق تنبل بودن نام داشت و در امریکا، تورشتاین وبلن[۲] با تدوین کتاب نظریهٔ طبقهٔ فارغ از کار، جامعه‌شناسی زمان فراغت را بنا نهاد و در دهه‌های ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰ میلادی در اروپا و امریکا نخستین پژوهش‌های تجربی دربارهٔ فراغت انجام شد (دومازدیه، ۱۳۵۲: ۲۰).

۱. Paul Lafargue

۲. Thorstein Veblen

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

در اوایل۱۹۷۰میلادی که مصادف با دورهٔ رشد و توسعهٔ اقتصادی بود، تحقیقات انجام‌شده بر روی گذران اوقات فراغت، بیش از آنکه به گذشتهٔ فراغت توجه داشته باشد، برنامه‌ریزی برای آینده توجه داشت؛ از این رو به‌تدریج توجه به تاریخچهٔ اوقات فراغت مورد غفلت قرار گرفت و بیش از آن به خود افراد در ارتباط با کار و اوقات فراغت توجه شد (هیزینگا، ۱۹۵۰). در اواخر دههٔ ۱۹۷۰ تا اوایل دههٔ ۱۹۸۰ میلادی تحقیقاتی توسط مِلِر (۱۹۷٦)، پیتر بایلی (۱۹۷۸)، جیمز والوین (۱۹۷۸) و گریکورس (۱۹۸۰) بر تاریخچه کار و اوقات فراغت انجام شد. تقریباً تمامی تحقیقات انجام‌شده راجع به تاریخچهٔ اوقات فراغت، بر قرن نوزدهم و تمامی موضوع آن بر درگیری میان گروه‌هایی که از شهرهای بزرگ سر برآورده و بر کنترل کار و فرآیند اوقات فراغت در شهرهای صنعتی و نظام سرمایه‌داری معتقد بودند، تمرکز دارد. بنابراین محققان اوقات فراغت به طور هم‌زمان آشکالی از اوقات فراغت و کار را در جوامع صنعتی مطرح کردند که برای جوامع غیرصنعتی گیج‌کننده می‌نمود. تحقیقات اخیر درخصوص زنان و اوقات فراغت، توجه به این حقیقت را ترسیم کرده است که همه کس در جامعهٔ غرب کنونی، بخش‌بخش شدن کار و اوقات فراغت را تجربه نکرده است و همین ضرورت، نگاه به تاریخچه اوقات فراغت را نشان می‌دهد (هاوورثوویال، ۲۰۰٤: ۱۵).

آلفرد لوید (۱۹۸۸) جامعه‌شناس دانشگاه میشیگان، اوقات فراغت را ماهیتاً، راه و روشی برای رسیدن به فرهنگ دموکراتیک توصیف کرده است (سعیدی، ۱۳۸۷: ۳۵). هانی کاتنیز، اوقات فراغت را به‌مثابهٔ خلاقیت می‌داند «جامعه باید برای افراد فرصتی آماده کند تا کارهای خلاقانه تولید کنند و اوقات فراغت همین فرصت است» (هانیکات[۱]، ۱۹۸۸).

روژک (۱۹۹۰) نیز، به مسئله ماهیت اوقات فراغت پرداخته است. وی معتقد است مناقشات دربارهٔ پست‌مدرنیسم و جهانی شدن بر اوقات فراغت هم متمرکز است. به این معنی که مصرف‌کننده معاصر، یک نوع خاصِ اوقات فراغتِ متناسب با سبک زندگی، در زندگی آزاد خودساخته است. این را می‌توان با توجه به برخی الگوهای مسلط اوقات فراغت در بیشتر کشورهای اروپایی مانند اوقات فراغت با محوریت خانه نیز مشاهده کرد.

ادوارد گراس[۲] از نظریهٔ اوقات فراغت و کار استفاده کرده است. او معتقد است کارکردهای انطباق تفریح و اوقات فراغت خلاق برای جبران خستگی یا از بین بردن تأثیر

۱. Hunnicutt
۲. Edward Gross

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

برخی اشکال کار، بر کارکردهای نیل به هدف جهت تخصیص افتراقی و دستیابی به فرصت‌های گوناگون گذران اوقات فراغت تأکید می‌کند (گراس[۱]، ۱۹۶۱: ۸).

تحقیقات متعدد حاکی از آن است که تفاوت‌های برجسته‌ای در الگوهای اوقات فراغت مردان و زنان در جوامع وجود دارند. بسیاری از این تفاوت‌ها، نشانگر تفاوت در نقش‌هایی هستند که از قدیم به مردان و زنان نسبت داده شده‌اند. نقش سنتی زنان به عنوان خانه‌دار، سطح تحصیلات پایین آن‌ها، نقش اصلی آن‌ها به عنوان کدبانو و مادر خانه، موقعیت قانونی ردهٔ دوم آن‌ها، شرایط نسبتاً پناه‌جوی دختران نوجوان و تفاوت در استانداردهای فعالیت‌های جنسی، همگی در متفاوت بودن نحوهٔ گذران اوقات فراغت مردان و زنان نقش مؤثری ایفا کرده‌اند (پارکر، ۱۹۷۶: ۸۷). شفر[۲] وآرمر[۳] به این نتیجه رسیده‌اند که تحصیلات از عواملی است که مردم را به شرکت در فعالیت‌های اوقات فراغت در بزرگسالی تشویق می‌کند.

در مطالعهٔ کیلی[٤] کسانی که از درآمد بالا و تحصیلات دانشگاهی برخوردارند، «شنا» را به‌منزلهٔ یکی از فعالیت‌های اوقات فراغت خود ذکر کرده بودند؛ اما فقط ٥٦ درصد در طرف دیگر این مقیاس قرار داشتند.

«پیاده‌روی» از جمله فعالیت‌هایی است که لوازم و تجهیزات ویژه یا هزینهٔ زیاد ندارد، اما این ورزش نیز مورد علاقه افرادی است که از ثروت بیشتر و میزان تحصیلات عالی‌تری برخوردارند.

وایت نیز دربارهٔ تمایزات طبقاتی و اوقات فراغت به این نتیجه رسید که تفاوت معناداری بین زنان و مردان در نحوهٔ گذران اوقات فراغت وجود دارد. برخی از نتایج در تحقیقات انجام‌شده تأثیر عوامل اجتماعی، نظیر حمایت و کنترل خانواده و دوستان را در بهبودِ میزانِ مشارکت جوانان در فعالیت‌های بدنی، تأیید کرده است (هامبر و دیگران، ۲۰۰٦؛ کالدول و دارلینگ، ۱۹۹۹).

استودولسکا در مطالعهٔ خود به این نتیجه رسید که انجام اوقات فراغت مشروط به پایگاه خاص خانوادگی و همچنین شبکه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است (استودولسکا،

---

۱. Gross
۲. Schafer
۳. Armer
٤. Keele

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

۲۰۰٦). برخی مطالعات دیگر نیز، حاکی از آن است که متغیرهای جمعیتی و پایگاه اجتماعی، نقش مهمی در اوقات فراغت افراد دارد، ازجمله؛ رایمر (۱۹۹٤)، شینو و دیگران (۲۰۰٤ و ۱۹۹۵)، سوزان (۱۹۹۵)، فیتز جرالد (۱۹۹۵)، فیلیپ (۱۹۹۸)، هامبر و دیگران (۲۰۰٦) و واگنر (۲۰۰٦) (خواجه‌نوری و مقدس، ۱۳۸۷: ۱۳۵).

پژوهش‌های محققان ایرانی مؤید آن است که الگوهای اوقات فراغت دختران جوان شهری به‌ویژه در اقشار متوسط، از شکل انفعالی و درون‌خانگی به شکل فعال و برون‌خانگی میل می‌کند. در تحقیقی که تندنویس در سال ۱۳۸۱ درباره اوقات فراغت زنان شهرنشین ایرانی انجام داده است، میانگین اوقات فراغت زنان ۲۰ تا ٦۵ ساله شهری حدود سه‌ونیم ساعت در روز، آن هم بیشتر در بعدازظهرهاست که بیش از دو ساعت آن صرف تماشای تلویزیون می‌شود.

اسدی در مطالعهٔ خود در ارومیه، معمول‌ترین شیوهٔ گذران اوقات فراغت را بیرون رفتن از منزل یافته است. از سوی دیگر به این نتیجه رسیده که مردان آزادی بیشتری برای تفریحات بیرون از خانه داشته‌اند (اسدی، ۱۳٤۷).

محسنی (۱۳۵۲) در تحقیق خود مشاهده کرد که بیشترین اوقات فراغت دانشجویان در چارچوب خانواده انجام شده است. شکاف نسلی و تفاوت‌های جنسیتی در انجام فعالیت‌های اوقات فراغت از دیگر نتایج تحقیق وی است.

کیال (۱۳۵٦) در مطالعهٔ خود جنسیت، محل سکونت و تحصیلات پدر را در گذراندن اوقات فراغت دانشجویان تعیین‌کننده یافته است. سعدیان و علیشاهی (۱۳٦٤)، تفاوت معنی-داری بین دو جنس به لحاظ فعالیت‌های مختلف اوقات فراغت مشاهده کرده‌اند. اسلامی با مطالعه دربارهٔ مردم تهران، به این نتیجه رسیده که آن‌ها بیش‌تر اوقات فراغت خود را به تماشای تلویزیون می‌گذرانند (اسلامی، ۱۳٦۵). همین نتیجه را آقا در مطالعهٔ خود بر روی گروهی از دانش‌آموزان به دست آورده است. همچنین، وی تفاوت معناداری بین دو جنس در خصوص استفاده از کالاهای فرهنگی مشاهده کرده است (آقا، ۱۳٦۷).

برازنده (۱۳۷٦) در مطالعهٔ خود به این نتیجه دست یافت که نوع و میزان اوقات فراغت، تحت تأثیر زمان و منابع در دسترس افراد است. رجبی و آقا (۱۳٦۹) در مطالعهٔ خود بر روی گذران اوقات فراغت دانش‌آموزان شیرازی نتیجه گرفتند که جنس، پایهٔ تحصیلی، محل تولد، وضع فعالیت و نوع شغل والدین، تحصیلات والدین، درآمد خانواده، تعداد فرزندان، وسایل سرگرم‌کننده و آموزندهٔ در دسترس، با اوقات فراغت رابطهٔ مستقیم دارند.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

زیارتی و ردولف طوبی (۱۳۵۵) به بررسی تأثیر شهر محل اقامت در میزان رضایت از فعالیت‌های اوقات فراغت افراد تحصیل‌کرده در شهرهای اراک و تبریز پرداختند. در هر دو شهر نبودن مؤسسات انجام فعالیت‌های فرهنگی برای بیش از نیمی از کارمندان موجب ناخشنودی بوده است.

فرضیه‌های تحقیق

با الهام و بهره‌گیری از رویکردهای نظری مطرح شده در این نوشتار و برای بررسی نحوه و میزان گذران اوقات فراغت در بین شهروندان کاشانی فرضیه‌های ذیل مطرح شد.

بین متغیرهای زمینه‌ای و میزان گذران اوقات فراغت رابطه وجود دارد؛

بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی شهروندان و میزان گذران اوقات فراغت رابطه وجود دارد؛

بین محل سکونت پاسخ‌گویان و گونه‌های گذران اوقات فراغت رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

این تحقیق در مرحلهٔ اول نیازمند مطالعات بنیادین و نظری عمیقی است و ازدیدگاه‌های مطرح در جغرافیای فرهنگی و جامعه‌شناسی اوقات فراغت سود جسته است. از سوی دیگر، با مطالعه و بررسی میدانی به ارزیابی و تحلیل تأثیرات واشکال مختلف تغییرات نحوه‌ی گذران اوقات فراغت در دو سطح جامعهٔ شهری کاشان یعنی بافت قدیم و جدید، پرداخته است. روش تحقیق، پیمایشی است که با استفاده از ابزار پرسش‌نامه در دو منطقهٔ بافتِ قدیم و جدید شهر مورد بررسی قرار گرفته است.

- بافتِ قدیم شهر کاشان، شامل نواحی مرکزی شهر، منطقهٔ بازار، خیابان امام و دروازه‌دولت که هویت دیرینهٔ سکونت و دارای شناسنامهٔ اصیل فرهنگی و در عین حال در مرحلهٔ گذار اکولوژیک قرار دارند، است.

- بافتِ جدید شهر کاشان، شامل نواحی مسکونی است و سابقهٔ سکونت در این نواحی به بعد از انقلاب اسلامی می‌رسد؛ هویت شهری مستقل و مشخصی نداشته و نتیجهٔ افزایش جمعیت و توسعه بی‌قواره فیزیکی شهر کاشان است و شامل ساکنان فاز ۲ شهرک ناجی‌آباد، شهرک امیرالمؤمنین، بلوار دانش و باهنر است.

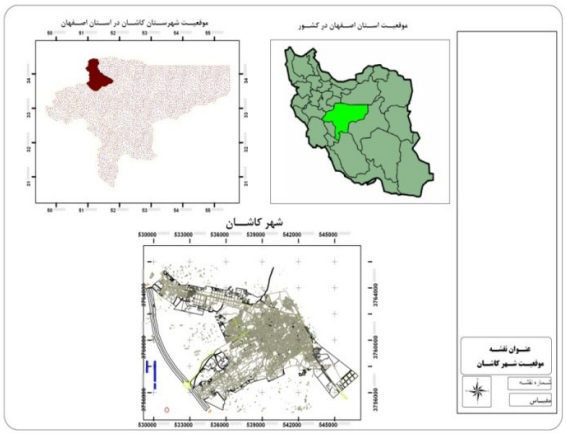
سرانجام با توجه به ماهیت تحقیق،به تحلیل داده‌ها، با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

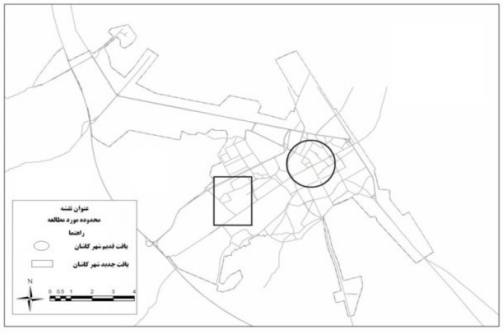
پرداخته شده است. در این تحقیق با استفاده از روش کوکران (حافظ‌نیا، ۱۳۷۵: ۱۱۹)، از دو جامعهٔ آماری جمعیتِ بافت قدیم شهر و بافت جدید، تعداد ۲۵۰ نفر حجم نمونهٔ انتخاب شده و به صورت اتفاقی از آن‌ها نظرخواهی شده است.

معرفی منطقهٔ مورد مطالعه

کاشان یکی از مهم‌ترین شهرهای استان اصفهان است که ۳ بخش و ٦٧ روستا است (نقشهٔ شماره ۱). فاصله این شهر تا تهران ۲۳۰ کیلومتر، تا قم ۹۵ کیلومتر و تا اصفهان ۲۰۲ کیلومتر است. کاشان، با قرار داشتن بر روی زنجیرهٔ بزرگراه‌های کشور و واقع بر سر راه اصلی ارتباطی شهرها و استان‌های شرقی و شمالی و غربی کشور، با شهرها و استان‌های مرکزی، جنوب و جنوب‌شرقی، دارای موقعیت ممتازی دارد. جمعیت ٤٠٠٠٠٠ نفری شهر در مساحتی قریب به ۲۱۰۰ هکتار سکنی گزیده‌اند (شاطریان، ۱۳۸۸:۳۱).

نقشه شماره ۱. موقعیت منطقهٔ مورد مطالعه

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

نقشهٔ شمارهٔ ۲. محدودهٔ مورد مطالعه

الف) یافته‌های توصیفی

با توجه به نتایج به دست آمده، درخصوص نمونهٔ مورد بررسی باید گفت که طبق جدول ۱ تعداد ۱۹۵ نفـر (۷۸ درصد) مرد و تعـداد ۵۵ نفر (۲۲ درصد) را زنـان تشکیـل می‌دادند. از نظر وضعیت تأهل، ٦۰/۸ درصد متأهل و ۳۹/۲ درصد مجردند.

در بافت قدیم ۱۱۰ نـفر از پاسخگویان (۸۸ درصد) مـرد و ۱۵ نفر را زنـان (۱۲ درصد) و در بافت جدید ۸۵ نفر (٦۸ درصد) مـردان و ۳۲ درصـد (٤۰ نفر) را زنان تشکیل می‌دهند.

جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد بر حسب جنسیت و وضعیت تأهل پاسخگویان

ردیف	متغیر	مقولات	بافت قدیم		بافت جدید		کل	
			تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	جنسیت	مرد	۱۱۰	۸۸	۸۵	۶۸	۱۹۵	۷۸
		زن	۱۵	۱۲	۴۰	۳۲	۵۵	۲۲
		جمع	۱۲۵	۱۰۰	۱۲۵	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰
۲	وضعیت تأهل	متأهل	۷۶	۶۰/۸	۷۶	۶۰/۸	۷۶	۶۰/۸
		مجرد	۴۹	۳۹/۲	۴۹	۳۹/۲	۴۹	۳۹/۲
		جمع	۱۲۵	۱۰۰	۱۲۵	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰

طبق جدول ۲ از نظر سطح سواد، ٦٤/۸ درصد پاسخ‌گویان مدرک دیپلم و کمتر دارند و ۳۵/۲ درصد تحصیلات عالی دارند. در بافت قدیم، ۵۷/٦ درصد مدرک دیپلم و کمتر و فقط ۲۸ درصد تحصیلات دانشگاهی دارند. در بافت جدید، تعداد افراد با تحصیلات دانشگاهی ۱٤/٤ درصد بیشتر از بافت قدیم یعنی ٤۲/٤ درصد پاسخ‌گویان را تشکیل می‌دهند.

جدول ۲. توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب تحصیلات

سواد	بافت قدیم		بافت جدید		کل	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
بی‌سواد	۴	۳/۲	۴	۳/۲	۸	۳/۲
ابتدایی	۸	۶/۴	۹	۷/۲	۱۷	۶/۸
متوسطه	۷۸	۶۲/۴	۵۹	۴۷/۲	۱۳۷	۵۴/۸
عالی	۳۵	۲۸	۵۳	۴۲/۴	۸۸	۳۵/۲
جمع	۱۲۵	۱۰۰	۱۲۵	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰

همان‌گونه که در جدول ۳ به لحاظ متغیر درآمد مشاهده می‌کنیم، ٦۰/۸ درصد پاسخگویان کمتر از ٤۰۰ هزار و ۳۹/۲ درصد بیشتر از ٤۰۱ هزار تومان درآمد دارند. در بافت

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

جدید،٦٠ درصد پاسخگویان کمتر از ٤٠٠ هزار تومان دارند؛ این در حالی است که در بافت قدیم، ٦١/٦ درصد افراد این میزان درآمد را دارند. بنابراین، تفاوت چندانی به لحاظ درآمد بین ساکنان دو بافت وجود ندارد.

جدول ۳. توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌گویان برحسب درآمد

درآمد به هزار تومان	بافت قدیم		بافت جدید		کل	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
کمتر از ۳۰۰	۳۵	۲۸	۱۸	۱۴/۴	۵۳	۲۱/۲
۴۰۰-۳۰۱	۴۲	۳۳/۶	۵۷	۴۵/۶	۹۹	۳۹/۶
۶۰۰-۴۰۱	۳۴	۲۷/۲	۳۳	۲۶/۴	۶۷	۲۶/۸
بیشتر از ۶۰۰	۱۴	۱۱/۲	۱۷	۱۳/۶	۳۱	۱۲/۴
جمع	۱۲۵	۱۰۰	۱۲۵	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰

جدول ٤، داده‌های توصیفی میزان اوقات فراغت برحسب مقدار زمان در روزهای هفته و روزهای تعطیلِ پرسش‌شوندگان را نشان می‌دهد. در بافت قدیم، ٤٥/٦ درصد بیان داشتند کمتر از ۳ ساعت در هفته اوقات فراغت دارند که بیش‌ترین میزان در بین گزینه‌های مورد پرسش بوده است. در بافت جدید، این میزان ٤٣/٢ درصد می‌باشد. بیش‌ترین میزان فراغت در بافت قدیم در روزهای تعطیل نیز، کمتر از ۳ ساعت با فراوانی ٤٢ نفر یعنی ٣٣/٦ درصد بوده است این در حالی است که در بافت جدید، بیشترین زمان فراغت در روزهای تعطیل ۳ تا ۵ ساعت با فراوانی ۵۵ نفر یعنی ٤٤ درصد است.

جدول ٤. میزان اوقات فراغت پاسخ‌گویان در هفته و روزهای تعطیل

	ساعت / میزان	کمتر از ۳ ساعت	۳-۵ ساعت	۶-۹ ساعت	بیش از ۹ ساعت
بافت قدیم	اوقات فراغت در ایام هفته	۵۷	۴۳	۱۸	۷
	درصد	۴۵/۶	۳۴/۴	۱۴/۴	۵/۶
	اوقات فراغت در روزهای تعطیل	۴۲	۳۵	۳۵	۱۳
	درصد	۳۳/۶	۲۸	۲۸	۱۰/۴
بافت جدید	اوقات فراغت در ایام هفته	۵۴	۳۸	۱۴	۱۹
	درصد	۴۳/۲	۳۰/۴	۱۱/۲	۱۵/۲
	اوقات فراغت در روزهای تعطیل	۲۶	۵۵	۲۲	۲۲
	درصد	۲۰/۸	۴۴	۱۷/۶	۱۷/۶
کل	اوقات فراغت در ایام هفته	۱۱۱	۸۱	۳۲	۲۶
	درصد	۴۴/۴	۳۲/۴	۱۲/۸	۱۰/۴
	اوقات فراغت در روزهای تعطیل	۶۸	۹۰	۵۷	۳۵
	درصد	۲۷/۲	۳۶	۲۲/۸	۱۴

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

جدول شمارهٔ ۵، توزیع فراوانی نحوهٔ گذران اوقات فراغت را برحسب بافت قدیم شهر نشان می‌دهد. در پاسخ به سؤال نحوه‌ی گذران اوقات فراغت، ۵۰/٤ درصد بیان داشتند به میزان زیاد از طریق سفرهای تفریحی، ٤۲/٤ درصد به میزان کم بازی‌های کامپیوتری و اینترنت، ٤٦/٤ درصد به میزان زیاد از طریق فعالیت‌های ورزشی، ٤۳/۲ درصد به میزان زیاد مطالعه کتاب، روزنامه و مجله، ۵۳/۲ درصد به میزان کم از طریق استفاده از رسانه‌ها (رادیو و تلویزیون)، ۵۳/٦ درصد به میزان کم از طریق فعالیت‌های هنری، ۳۸/٤ درصد به میزان متوسط از طریق دید و بازدید و میهمانی، ٤۵/٦ درصد به میزان زیاد از طریق شرکت در کلاس قرآن و جلسات مذهبی، ۵۳/٦ درصد به میزان کم از طریق گوش‌دادن به موسیقی، ٤۳/۲ درصد به میزان کم از طریق رفتن به سینما و تماشای فیلم و ۵۲ درصد به میزان کم از طریق بازی شطرنج و تخته‌نَرد و... اوقات فراغت خود را می‌گذرانند.

جدول ۵. توزیع فراوانی و درصد نحوه گذران اوقات فراغت پاسخگویان ساکن در بافت قدیم

ردیف	نوع اوقات فراغت	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		میانگین
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
۱	سفرهای تفریحی	۲۲	۱۷/۶	۴۱	۳۲/۸	۴۳	۳۴/۴	۱۲	۶/۹	۷	۵/۶	۲/۵۳
۲	بازی‌های کامپیوتری	۳۵	۲۸	۱۸	۱۴/۴	۱۹	۱۵/۲	۲۶	۲۰/۸	۲۷	۲۱/۶	۲/۹۴
۳	فعالیت‌های ورزشی	۲۸	۲۲/۴	۳۰	۲۴	۲۷	۲۱/۶	۱۶	۱۲/۸	۲۴	۱۹/۲	۲/۸۲
۴	مطالعه کتاب، روزنامه و مجله	۲۷	۲۱/۶	۲۷	۲۱/۶	۳۱	۲۴/۸	۲۴	۱۹/۲	۱۶	۱۲/۸	۲/۸
۵	استفاده از رسانه‌ها	۷	۵/۶	۱۵	۱۲	۴۹	۳۹/۲	۳۵	۲۸	۱۹	۱۵/۲	۳/۳۵
۶	فعالیت‌های هنری	۴۰	۳۲	۷	۵/۶	۱۱	۸/۸	۲۸	۲۲/۴	۳۹	۳۱/۲	۳/۱۵
۷	دید و بازدید و میهمانی	۱۹	۱۵/۲	۱۶	۱۲/۸	۴۸	۳۸/۴	۲۸	۲۲/۴	۱۴	۱۱/۲	۳/۰۲
۸	شرکت در کلاس قرآن	۴۱	۳۲/۸	۱۶	۱۲/۸	۲۳	۱۸/۴	۲۶	۲۰/۸	۱۹	۱۵/۲	۲/۷۳
۹	گوش‌دادن به موسیقی	۱۶	۱۲/۸	۲۰	۱۶	۲۲	۱۷/۶	۲۹	۲۳/۲	۳۸	۳۰/۴	۳/۴۲
۱۰	رفتن به سینما	۲۸	۲۲/۴	۱۴	۱۱/۲	۲۹	۲۳/۲	۲۰	۱۶	۳۴	۲۷/۲	۳/۱۴
۱۱	بازی شطرنج و تخته‌نَرد و...	۴۰	۳۲	۱۰	۸	۱۰	۸	۲۹	۲۳/۲	۳۶	۲۸/۸	۳/۰۹

بیش‌ترین میانگین مربوط به گویه‌های گوش‌دادن به موسیقی (۳/٤۲) و استفاده از رسانه‌ها شامل تماشای تلویزیون و رادیو (۳/۳۵) و کمترین میانگین مربوط به گویه سفرهای تفریحی

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

(۲/۵۳) است.

جدول ٦. توزیع فراوانی و درصد بر حسب نحوه گذران اوقات فراغت ساکن در بافت جدید

ردیف	نوع اوقات فراغت	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		میانگین
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
۱	سفرهای تفریحی	۲۵	۲۰	۳۰	۲۴	۴۷	۳۷/۶	۱۴	۱۱/۲	۹	۷/۲	۲/۶۲
۲	بازی‌های کامپیوتری و اینترنت	۴۰	۳۲	۲۴	۱۹/۲	۲۲	۱۷/۶	۲۰	۱۶	۱۹	۱۵/۲	۲/۶۳
۳	فعالیت‌های ورزشی	۳۳	۲۶/۴	۲۰	۱۶	۲۴	۱۹/۲	۲۲	۱۷/۶	۲۶	۲۰/۸	۲/۹
۴	مطالعه کتاب، روزنامه و مجله	۳۰	۲۴	۲۶	۲۰/۸	۴۱	۳۲/۸	۲۴	۱۹/۲	۴	۳/۲	۲/۵۷
۵	استفاده از رسانه‌ها	۷	۵/۶	۱۴	۱۱/۲	۴۳	۳۴/۴	۳۳	۲۶/۴	۲۸	۲۲/۴	۳/۴۹
۶	فعالیت‌های هنری	۵۴	۴۳/۲	۱۹	۱۵/۲	۱۲	۹/۶	۱۵	۱۲	۲۵	۲۰	۲/۵
۷	دید و بازدید و مهمانی	۱۶	۱۲/۸	۱۷	۱۳/۶	۵۰	۴۰	۲۳	۱۸/۴	۱۹	۱۵/۲	۳/۱
۸	شرکت در جلسات مذهبی	۳۷	۲۹/۶	۳۰	۲۴	۲۰	۱۶	۹	۷/۲	۲۹	۲۳/۲	۲/۷
۹	گوش‌دادن به موسیقی	۱۷	۱۳/۶	۲۲	۱۷/۶	۳۳	۲۶/۴	۱۹	۱۵/۲	۳۴	۲۷/۲	۳/۲۵
۱۰	رفتن به سینما	۳۸	۳۰/۴	۲۷	۲۱/۶	۲۱	۱۶/۸	۱۷	۱۳/۶	۲۲	۱۷/۶	۲/۶۶
۱۱	بازی شطرنج و تخته‌نَرد و...	۴۸	۳۸/۴	۱۴	۱۱/۲	۹	۷/۲	۱۷	۱۳/۶	۳۷	۲۹/۶	۲/۸۵

جدول شمارهٔ ٦، توزیع فراوانی نحوهٔ گذران اوقات فراغت را برحسب بافت جدید شهر نشان می‌دهد. در پاسخ به سؤال نحوهٔ گذران اوقات فراغت، ٤٤ درصد پاسخگویان بیان داشتند به میزان زیاد از طریق سفرهای تفریحی، ۵۱/۲ به میزان زیاد درصد بازی‌های کامپیوتری و اینترنت، ٤۲/٤ درصد به میزان زیاد از طریق فعالیت‌های ورزشی، ٤٤/۸ درصد به میزان زیاد از طریق مطالعه کتاب، روزنامه و مجله، ٤۸/۸ درصد به میزان کم از طریق استفاده از رسانه‌ها (رادیو و تلویزیون)، ۵۸/۲ درصد به میزان کم از طریق فعالیت‌های هنری، ٤۰ درصد به میزان متوسط از طریق دیدوبازدید و میهمانی، ۵۳/٦ درصد به میزان زیاد از طریق شرکت در کلاس قرآن و جلسات مذهبی، ٤۲/٤ درصد به میزان کم از طریق گوش‌دادن به موسیقی، ۵۲ درصد به میزان زیاد از طریق رفتن به سینما و تماشای فیلم و ٤۹/٦ درصد به میزان زیاد از طریق بازی شطرنج و تخته‌نَرد و... اوقات فراغت خود را می‌گذرانند. بیشترین میانگین، مربوط

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

به گویه استفاده از رسانه‌ها شامل تماشای تلویزیون و شنیدن برنامه‌های رادیو (۳/۴۹) و گوش دادن به موسیقی (۳/۲۵) و کمترین میانگین، مربوط به گویه فعالیت هنری (۲/۵) می‌باشد.

ب) یافته‌های تحلیلی

در این قسمت، ابتدا رابطه میزان گذران اوقات فراغت با متغیرهای جنسیت، سن و تحصیلات بررسی شده است. سپسرابطه‌ی بین پایگاه اقتصادی_اجتماعی و میزان گذران اوقات فراغت سنجیده شده است و سرانجام، رابطهٔ میان محل سکونتِ پاسخگویان و نحوهٔ گذران اوقات فراغت با استفاده از آزمون تحلیل عاملی بررسی قرار شده است.

رابطهٔ متغیرهای زمینه‌ای (جنس، سن و تحصیلات) با میزان گذران اوقات فراغت به منظور بررسی رابطه میان متغیرهای زمینه‌ای و میزان گذران اوقات فراغت از متغیرهای سطح تحصیلات، سن و جنسیت پاسخگویان استفاده شده است. همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود متغیر تحصیلات با ضریب همبستگی ۰/۳۶۲، سن با ضریب ۰/۲۵۰ و جنسیت با ضریب ۰/۳۲۵ و معناداری کمتر از ۰/۰۵ رابطهٔ معنادار با میزان گذران اوقات فراغت دارند.

جدول (۷): ضریب همبستگی بین سطح متغیرهای فردی و میزان گذران اوقات فراغت

نحوه گذران اوقات فراغت	آزمون همبستگی	ضریب	معناداری
تحصیلات	پیرسون	۰/۱۲۰	۰/۰۱۲
سن	پیرسون	۰/۱۶۱	۰/۰۰۱
جنسیت	کای اسکوار	۰/۱۳۸	۰/۰۰۵

رابطهٔ بین پایگاه اقتصادی_اجتماعی و میزان گذران اوقات فراغت

بر اساس جدول ۸ بین پایگاه اقتصادی- اجتماعی و میزان گذران اوقات فراغت پاسخ‌گویان رابطه وجود دارد. نتایج آزمون همبستگی پیرسون حاکی از آن است که در بافت قدیم، با توجه به معناداری (۰/۱۰۸) میان پایگاه اقتصادی_اجتماعی و میزان اوقات فراغت رابطه وجود ندارد. برخلاف بافتِ قدیم، در بافتِ جدید، بین میزان اوقات فراغت با پایگاه اقتصادی- اجتماعی، رابطه معناداری (۰/۰۴۴) وجود دارد.

جدول ۸ ضریب همبستگی بین پایگاه اقتصادی–اجتماعی و میزان اوقات فراغت

اوقات فراغت / پایگاه اقتصادی- اجتماعی		ضریب همبستگی پیرسون	معناداری
بافت قدیم	میزان اوقات فراغت	۰/۱۴۴	۰/۱۰۸
بافت جدید	میزان اوقات فراغت	۰/۱۳۷	۰/۰۴۴

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

کل	میزان اوقات فراغت	۰/۸۱۴	۰/۰۱۵

رابطهٔ بین محل سکونت پاسخگویان و میزان گذران اوقات فراغت

با توجه به جدول (۹)، رابطهٔ میان محل سکونت و نحوهٔ گذران اوقات فراغت، با استفاده از آزمون تی مورد سنجش قرار گرفته است. میانگین نتایج مؤید آن است که با توجه به سطح معناداری (۰/٦٤٥) که بزرگتر از ۰/۰۵ است، رابطه تأیید نمی‌شود.

جدول ۹. رابطهٔ بین محل سکونت با میزان گذران اوقات فراغت

محل سکونت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری	واریانس
بافت قدیم	۱۲۵	۱/۴۷۲	۰/۶۴	۰/۶۲۵	۲۴۸	۰/۱۲۲	برابر
بافت جدید	۱۲۵	۱/۵۲۸	۰/۷۱				

مقایسهٔ میانگین میزان گذران اوقات فراغت افراد برحسب محل سکونت در جدول شمارهٔ ۹ نشان داده شده است. هرچند بین میانگین میزان گذران اوقات فراغت در بافتِ قدیم، ۱/٤۷۲ و برای ساکنان بافت جدید ۱/۵۲۸،تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود، ولی مقدار تی به‌دست آمده ۰/٦۵۲، معنادار نیست و بیانگر آن است که میانگین میزان گذران اوقات فراغت بین ساکنان بافت قدیم و جدید تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند.

رابطهٔ بین محل سکونت پاسخ‌گویان و نحوهٔ گذران اوقات فراغت

به منظور تبیین اینکه آیا از نظر اولویت نحوهٔ گذران اوقات فراغت، تفاوتی میان ساکنان بافت قدیم و جدید وجود دارد یا نه، از آزمون «تحلیل عاملی» استفاده شده است.

«تحلیل عاملی» ، روشی آماری است برای برخی از روش‌های چندمتغیره که هدف اصلی آن خلاصه‌کردن داده‌هاست. این روش به بررسی همبستگی درونی تعداد زیادی از متغیرها می‌پردازد و سرانجام، آن‌ها را در قالب عامل‌های عمومی محدودی، دسته‌بندی کرده تبیین می-کند (آن کیم و مولر، ۱۳۸۳: ۱۲۹). در این تکنیک، تمام متغیرها متغیر وابسته به‌شمار می‌آیند. تحلیل عاملی، روشی هم‌وابسته بوده که در آن تمام متغیرها به طور هم‌زمان مدنظر قرار می‌گیرند. در این تکنیک، هریک از متغیرها به‌منزلهٔ یک متغیر وابسته به‌شمار می‌آیند (آن کیم و مولر، ۱۳۸۳: ١٦).

طبق نتایج به‌دست آمده، اولین آمار تحلیل عامل به عنوان کیزر مایر (KMO=۰/۷۸, KMO=۰/۷٦) است. این آزمون، کفایت اندازه و تناسب تعداد عامل‌ها را جهت انجام تحلیل عامل ارزیابی می‌کند. طبق جدول ۱۰، سطح معناداری (۰/۰۰) با احتمال بیش از ۹۹ درصد، وجود همبستگی بین متغیرها را تأیید می‌کند و میزان ۵۲/۲٤ درصد واریانس، نشان‌دهندهٔ رضایت‌بخش

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

بودن نتایج تحلیل عاملی است. در تحلیل عاملی، عامل‌هایی انتخاب می‌شوند که مقدار ویژه آن ، یک و بیشتر باشد.

در این آزمون، با استفاده از روش چرخش متعامل از نوع واریماکس، از یازده گویه مربوط به نحوهٔ گذران اوقات فراغت، چهار عامل استخراج شد که به تفکیک بافت قدیم و جدید در جدول‌های شماره ۱۱ و ۱۲مشاهده می‌شوند.

جدول ۱۰. تست‌هایKMO و Bartlett's

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		بافت قدیم	بافت جدید
		۰/۷۸۳	۰/۷۶۷
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	۱۴۲/۸۷۷	۱۴۳/۷۸
درجهٔ آزادی		۶	۶
معناداری		۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

جدول ۱۱. عوامل نهایی استخراج شده و مقادیر همبستگی آن‌ها در بافت قدیم

ردیف	نوع اوقات فراغت	عامل‌ها			
		عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم
		هنری	تفننی	ورزشی	فرهنگی
۱	فعالیت‌های هنری	۰/۷۷۸			
۲	استفاده از رسانه‌ها (رادیو و تلویزیون)	۰/۷۷٦			
۳	مطالعه کتاب، روزنامه و مجله	۰/۷۷٤			
٤	دید و بازدید و میهمانی		۰/۹۰۱		
٥	سفرهای تفریحی		۰/۹۰۱		
٦	گوش‌دادن به موسیقی		۰/۸٥۰		
۷	فعالیت ورزشی			۰/۹۲٥	
۸	شطرنج و تخته‌نَرد			۰/۹۲٥	
۹	رفتن به سینما و تماشای فیلم				۰/۹٦۷
۱۰	شرکت در کلاس قرآن و جلسات مذهبی				۰/۹٥۳
۱۱	بازی‌های کامپیوتری و اینترنت				۰/۹۳۳

نتایج جدول‌های شمارهٔ ۱۱ و ۱۲، بیانگر آن است که اولویت اول و دوم نحوه‌ی گذران اوقات فراغت ساکنان بافتِ قدیم و جدید شهر کاشان، یکسان نیست؛ در بافتِ قدیم، گونهٔ هنری در جایگاه اولین عامل مؤثر قرار گرفته است در حالی که در بافتِ جدید شهر، گونه‌ی

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

ورزشی اولین عامل مؤثر در گذران اوقات فراغت شهروندان است.

در بافتِ قدیم، گونه‌های تفننی، ورزشی و فرهنگی، عامل‌های دوم تا چهارم را به خود اختصاص داده‌اند و در بافت جدید شهر، دومین عامل، گونهٔ هنری، سومین عامل، گونهٔ تفننی و چهارمین عامل، گونهٔ فرهنگی است.

جدول ۱۲. عوامل نهایی استخراج‌شده و مقادیر همبستگی آن‌ها در بافت جدید

ردیف	نوع اوقات فراغت	عامل‌ها			
		عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم
		ورزشی	هنری	تفننی	فرهنگی
۱	فعالیت ورزشی	۰/۶۸۲			
۲	شطرنج و تخته‌نَرد	۰/۶۸۲			
۳	فعالیت‌های هنری		۰/۸۴۹		
۴	استفاده از رسانه‌ها (رادیو و تلویزیون)		۰/۸۴۲		
۵	مطالعه کتاب، روزنامه و مجله		۰/۸۲۰		
۶	دید و بازدید و میهمانی			۰/۷۳۳	
۷	سفرهای تفریحی			۰/۷۱۲	
۸	گوش‌دادن به موسیقی			۰/۶۴۹	
۹	رفتن به سینما و تماشای فیلم				۰/۹۹۰
۱۰	شرکت در کلاس قرآن و جلسات مذهبی				۰/۹۹۰
۱۱	بازی‌های کامپیوتری و اینترنت				۰/۹۸۸

جدول ۱۳. رابطهٔ بین محل سکونت با گونه‌های گذران اوقات فراغت

گونه	محل سکونت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری	واریانس
ورزشی	بافت قدیم	۱۲۵	۲/۹۷	۱/۴۸	۱/۱۲	۲۴۸	۰/۳۲۴	برابر
	بافت جدید	۱۲۵	۲/۷۶	۱/۴۳				
هنری	بافت قدیم	۱۲۵	۳/۱۴	۱/۱۳	۲/۱۸	۲۴۸	۰/۲۴۱	برابر
	بافت جدید	۱۲۵	۲/۸۴	۱/۰۰۸				
تفننی	بافت قدیم	۱۲۵	۲/۹۶	۰/۹۹	-۰/۱۲	۲۴۸	۰/۹۳۵	برابر
	بافت جدید	۱۲۵	۲/۹۸	۰/۹۹				
فرهنگی	بافت قدیم	۱۲۵	۲/۸۹	۱/۳۴	۲/۲۳	۲۴۸	۰/۹۸۷	برابر
	بافت جدید	۱۲۵	۲/۵۲	۱/۳۱				

جدول شمارهٔ ۱۳ مقایسهٔ میانگین گونه‌های گذران اوقات فراغت افراد برحسب محل سکونت را نشان می‌دهد. هرچند میانگین میزان گذران اوقات فراغت در بافتِ قدیم و برای ساکنان بافتِ جدید متفاوت است ،ولی مقدار تی به دست‌آمده معنادار نیست و بیانگر آن است که میانگین گونه‌های گذران اوقات فراغت در بین ساکنان بافتِ قدیم و جدید تفاوت معناداری

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

با یکدیگر ندارند.

نتیجه‌گیری

تحولات و دگرگونی‌های اجتماعی، گروه‌های اجتماعی را به تناسب منابع، قابلیت‌ها و ظرفیت-های محیطی آن‌ها تحت تأثیر قرار می‌دهند. هر گروه اجتماعی در شرایط خاص هر جامعه از جایگاه، منزلت و توان مشخصی برای واکنش به تغییرات و تطابق خود با وضعیت جدید برخوردار است. این مقاله براساس بازخوانی زمینه‌های تبیین مکانی گذران اوقات فراغت، به بررسی آن شرایطی می‌پردازد که رفتارها و کنش‌ها و جهت‌گیری‌های گروه هدف، در چگونگی گذران اوقات فراغت از یک سو و مقدار زمان اوقات فراغتشان از سوی دیگر تأثیر می‌گذارند.

نتیجهٔ بررسی این تحقیق حاکی از این است که پدیدهٔ گذران اوقات فراغت و جنبه‌های مختلف آن از متغیرهای نظیر سن، جنسیت و تحصیلات متأثرند. با توجه به ادبیات این موضوع می‌توان قضاوت کرد که نتایج این پژوهش، تا حد زیادی مؤید یافته‌های مطالعات دیگر است و مطالعات گذشته را تأیید می‌کند.

در بررسی رابطهٔ بین پایگاه اقتصادی اجتماعی و میزان گذران اوقات فراغت در بافتِ جدید، رابطه معنادار وجود دارد؛ در حالی که در بافت قدیم شهر، رابطهٔ معنادار دیده نمی‌شود.

مقایسهٔ میانگین میزان گذران اوقات فراغت افراد برحسب محل سکونت، حاکی از آن است که هر چند میانگین میزان گذران اوقات فراغت در بافتِ قدیم و بافتِ جدید متفاوت است، ولی مقدار آمارهٔ تی به‌دست آمده ۰/٦٥٢ معنادار نیست و بیان‌گر آن است که میانگین میزان گذران اوقات فراغت در بین ساکنان بافت قدیم و جدید تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند.

در تحقیقات گذشته مشاهده شده است محل سکونت یا محل تولد با اوقات فراغت افراد دارای رابطهٔ معنادار است. این تحقیقات بیان می‌دارند که نحوهٔ گذراندن ساعات آزاد هر فرد، از رشد اقتصادی و اجتماعی محیط زندگی او متأثر است (خواجه‌نوری و مقدس، ۱۳۸۷). اما نتایج آزمون تی در این تحقیق نتایج مطالعات پیشین را تأیید نمی‌کند. برای تبیین علت این نکته از آزمون تحلیل عاملی نیز استفاده شده است. با توجه به میزان ٥٢/٢٤ درصد واریانس عامل‌ها می‌توان گفت که این تحلیل، برای آزمون فرضیه مناسب است. نتایج تحلیل‌ها مؤید آن است که هر چند مقایسه میانگین‌ها در اولویت اول و دوم پاسخگویان در بافتِ قدیم و بافتِ

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

جدید متفاوت است، ولی رابطه معناداری را نشان نمی‌دهد.

آنچه که در شهر کاشان مشهود است، نشانگر آن است که تجهیزات لازم برای گذران اوقات فراغت و تسهیلات مورد نظر برای هر دو منطقه مورد مطالعه تقریباً یکسان است و ساکنان هر دو منطقه از امکانات یکسانی برخوردارند و پراکنش مکانی کاربری‌های فراغتی به طرز مناسبی در سطح شهر، مکان‌گـزینی شده‌اند. همچنـین، نتایـج تحلیل عاملی نشان می‌دهد فعالیت‌های درون منزل نظیر بازی‌های کامپیوتری و اینترنت، که این فعالیت‌ها نیاز به سازمان خاصی ندارد، در هر دو بافت در نزد پاسخ‌گویان در اولویت یکسانی است. از سوی دیگر، باید گفت که امکانات جدیدی که فناوری‌های نوین در اختیار بشر گذاشته است، گویای این مطلب است که فراغت‌ها نیز به سمت این‌گونه فعالیت‌ها سوق داده می‌شوند. البته این نکته، می‌تواند علت دیگری هم داشته باشد و آن نبود یا کمبود فضاهای فراغتی و نبود آرامش مورد نظر شهروندان در مقابل تنش‌ها و آلودگی‌های زندگی شهری است که نیاز به مطالعات عمیق دیگری دارد.

منابع

آقا، هما (۱۳۷۱) **کیفیت گذران اوقات فراغت دانش‌آموزان در شهر شیراز**، شیراز: گزارش طرح مصوب دانشگاه شیراز.

آن کیم، جا، چارلز مولر (۱۳۸۳) **کاربرد تحلیل عاملی در علوم اجتماعی همراه با دستورات spss**، ترجمهٔ مسعود کوثری، تهران: انتشارات سلمان.

آن کیم، جا، چارلز مولر (۱۳۸۳) **مقدمه‌ای بر تحلیل عاملی و شیوهٔ به‌کارگیری آن**، ترجمهٔ صادق بختیاری و هوشنگ طالبی، اصفهان: انتشارات دانشگاه اصفهان.

اسدی، علی (۱۳٤۷) «فراغت، تعاریف، دیدگاه‌ها»، **سمینار ملی رفاه اجتماع کمیته گذران اوقات فراغت**، تهران: انتشارات سازمان برنامه و بودجه.

اسدی، علی (۱۳۵۲) «گذران فراغت در رضائیه»، **مجله فرهنگ و زندگی**، دبیرخانهٔ شورایعالی فرهنگ و هنر، شمارهٔ ۱۲.

اسعدی، عبدالرضا (۱۳۷٦) **بررسی چگونگی ارزیابی مالی طرح‌های نوسازی شهری با تأکید بر طرح نوسازی مرکز شهر مشهد**، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد رشته مدیریت بازرگانی، دانشگاه شهید بهشتی.

برازنده، علی (۱۳۷۷) بررسی عوامل مؤثر در گذران اوقات فراغت کارمندان بانک مرکزی، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علامهٔ طباطبایی.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

پوراحمد، احمد و شماعی، علی (۱۳۸٤) **بهسازی و نوسازی از دیدگاه علم جغرافیا**، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

تندنویس، فریدون (۱۳۸۱) «جایگاه ورزش در اوقات فراغت زنان ایرانی»، **مجله حرکت**، شماره ۱۲.

تورکیلدسن، جرج (۱۳۸۲) ***اوقات فراغت***، ترجمه عباس اردکانیان، تهران: انتشارات نوربخش.

توسلی، غلامعلی (۱۳۸۵) **جامعه‌شناسی کار و شغل**، تهران: انتشارات سمت.

حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۸) **مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی**، تهران: انتشارات سمت.

خواجه‌نوری، بیژن و علی‌اصغر مقدس (۱۳۸۷) «بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر میزان گذران اوقات فراغت؛ مورد مطالعه: دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان آباده»، **پژوهش‌نامه علوم انسانی و اجتماعی**، ویژه‌نامهٔ پژوهش‌های اجتماعی.

دو مازیه، ژوزف (۱۳۵۲) «زمان فراغت از دیدگاه تاریخی و جامعه‌شناسی»، ترجمهٔ م آدینه، **مجلهٔ فرهنگ و زندگی**، شماره ۱۲.

دهخدا، علی اکبر (۱۳٦۹) **فرهنگ دهخدا**، حرف د، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

رجبی و هما آقا (۱۳٦۹) «گذران اوقات فراغت دانش‌آموزان شهر شیراز»، **مجموعه مقالات اقتصادی و اجتماعی سازمان برنامه و بودجه استان فارس**، شماره ٤ .

زیارتی، شیردخت و ژاکلین ردولف طوبی (۱۳۵۵) «تأثیر شهر محل اقامت در میزان رضایت از فعالیت‌های اوقات فراغت افراد تحصیل‌کرده شاغل در چهار مرکز صنعتی اراک و تبریز»، **نامهٔ علوم اجتماعی**، دورهٔ قدیم، شماره ۵، صص ۵۰-۷۱.

سازمان ملی جوانان (۱۳۸٤) **برنامهٔ ساماندهی اوقات فراغت جوانان**، تهران: انتشارات سازمان ملی جوانان.

سعیدی، علی‌اصغر (۱۳۸۷) «تحول در مطالعات فراغت»، **فصلنامه مطالعات جوانان**، ویژه‌نامهٔ اوقات فراغت، شماره ۱۳، صص ۳۱-۵۲.

سعیدیان، محمد و علیشاهی (۱۳٦۹) **چگونگی گذران اوقات فراغت نوجوانان**، تهران: انتشارات واحد تحقیقات صدا و سیما.

سلطان‌زاده، حسین (۱۳٦۵) **مقدمه‌ای بر تاریخ شهر و شهرنشینی در ایران**، تهران: نشر آبی.

شاطریان، محسن (۱۳۸۸) **تحولات فضایی جمعیت کاشان در نیم سدهٔ اخیر**، تهران: انتشارات دعوت.

فرزاد بهتاش، محمدرضا، مهرنوش اسدی (۱۳۸۵) «نقش برنامه‌ریزی شهری در کاهش اثرات مخرب سوانح طبیعی در بافت‌های تاریخی شهرها»، **مجموعه مقالات همایش مدیریت بحران زلزله در شهرهای دارای بافت تاریخی**.

فرید، یدالله (۱۳۷۳) **جغرافیا و شهرشناسی**، چاپ سوم، تبریز: انتشارات دانشگاه تبریز.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

فلامکی، محمد منصور (۱۳۸۰) «فردایی برای یک ربع قرن تجربه مرمت شهری در ایران»، **فصلنامه هفت شهر**، شرکت عمران و بهسازی شهری، سال دوم، شمارهٔ ۳.

فنی، زهره (۱۳۸۸) «بررسی ابعادی از تحولات جغرافیای فرهنگی شهر مطالعه موردی مناطق ۱ و ۱۲ شهر تهران»، **فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی**، شمارهٔ ٦٨، صص ٥٤-۳۷.

کیال، علی (۱۳٥٦) **مطالعه و بررسی فعالیت‌های فراغتی پایین دانشجویان دانشکدهٔ لوم اجتماعی و تعاون در دوگروه بادرآمد بالا و پایین**، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.

لوبی و همکاران (۱۳۸۱) **اوقات فراغت و سبک‌های زندگی جوانان، ترجمه مرتضی ملانظر و فرامرز ککولی دزفولی**، تهران: انتشارات سازمان ملی جوانان.

محسنی (۱۳٥۲) «تحقیقی پیرامون اوقات فراغت در میان دانشجویان»، دبیرخانه شورای فرهنگ و هنر، **فرهنگ و زندگی**، شماره ۱۲.

مشهدی‌زاده دهاقانی (۱۳۸۳) **تحلیلی بر ویژگی‌های برنامه‌ریزی شهری در ایران**، تهران: انتشارات دانشگاه علم و صنعت.

موموندی،افسر (۱۳۸۰) **بررسی چگونگی گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان شهر ورامین**، تهران: انتشارات اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی استان تهران.

وبلن، تورستین (۱۳۸۳) **نظریهٔ طبقهٔ مرفه**، ترجمهٔ فرهن گ ارشاد، تهران: نشرنی.

هیوود، لس و همکاران (۱۳۸٤) **اوقات فراغت**، ترجمهٔ محمد احسانی، تهران: انتشارات امید دانش.

Caldwell, L. Darling, N. (۱۹۹۹), "Leisure context, parental control, and resistance to peer pressure as predictors of adolescent partying and substance use: An ecological perspective", **Journal of Leisure Research**, Vol. ۳۱, No. ۱, p. ٥٧-٧٧.

Clarke, J and Critcher, C (۱۹۸٥),**The Devil Makes Work:Leisure in Capitalist Britain;** Macmillan press.

Gross, Edward (۱۹٦۱**), A Functional Approach to Leisure Analysis Social Problems,** Vol. ۹, No. ۱, pp ۲-۸, Published by: University of California Press on behalf of the Society for the Study of Social Problems Stable URL: http: // ww w.jstor.org/stable/۷۹۹٤۱۷.

Hall, M. (۲۰۰٥), Reconsidering the Geography of Tourism and Contemporary Mobility, **Geographical Research**, Vol ٤۳ (۲) , pp۱۲٥–۱۳۹.

Haworth, John T & Veal, A.J (۲۰۰٤), **Work and Leisure, Publisher**: Routledge, New York press.

Hunnicutt, B.K. (۱۹۸۸), **Work without End: Abandoning Shorter Hours for the Right to Work**, Philadelphia: Temple University Press.

Katz-Gerro, Tally. (۱۹۹۹), Cultural consumption and social stratification: Leisure activities, musical tastes, and social location. **Sociological Perspectives**, Vol. ٤۲, No. ٤, p. ٦۲۷-٦٤٦.

Kelly, J.E. (۱۹۹٦), **Scientific Management: job re-designs and work performance**, New York, Academic Press.

Parker, S. (۱۹۷٦), **The Sociology of Leisure**, London: Allen and Unwin press.

Parker, S. (۱۹۹٦), **The People of Providence. A Housing Estate and some of its Inhabitants**, London: Penguin press.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

Raymore, L. Godbey, G. Crawford, W. (۱۹۹٤), Self-esteem, gender and socio - economic status: their relation to perceptions of constraint on leisure among adolescents, **Journal of Leisure Research**, Vol ۲٦, pp۹۹-۱۱.

Rojek, C. (۱۹۹۰), Emancipation and Demoralisation: contradicting approaches in the sociology of leisure, **Leisure Studies**, No ۲, pp ۸۳–۹٦.

Shaw, S., Kleiber, D. A., & Callwell, L. (۱۹۹٥), Leisure and identity formation in male and female adolescents: A preliminary examination, **Journal of Leisure Research**, Vol. ۲۷, p۲٤٥-۲٦۳.

Shinew, K. J., Floyd, M, F, & Parry, D (۲۰۰٤), Understanding the relationship between race and leisure activities and constraints: exploring an alternative framework, **Leisure Sciences**, Vol ۲٦, pp۱۸۱-۱۹۹.

Stodolska, M. (۲۰۰٦), Transnationalism and Leisure: Mexican Temporary Migrants in the U.S, **Journal of Leisure Research,** Vol. ۳۸, No. ۲, p. ۱٤۳-۱٦۷.

Torkildsen, G. (۲۰۰۱), **Leisure and Recreations Management**, New York: Spon Press.

Wegner, L. Alan J. Flisher, M. Carl L. (۲۰۰٦), Leisure Boredom and Substance Use among High School Students in South Africa, **Journal of Leisure Research,** Vol. ۳۸, No. ۲, p. ۲٤۹-۲٦٦.

Williams, D. and Kaltenborn, B. (۱۹۹۹), Leisure places and modernity: the use and meaning of recreational cottages in Norway and the USA. In Crouch, D. (ed.) **Leisure/ Tourism Geographies: Practices and Geographical Knowledge**. London: Routledge press.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]

This document was created with Win2PDF available at http://www.win2pdf.com.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-11-19]